

Novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremili: Biljana Braithwaite, Catharina Harby i Sanjit Nagi, AIRE Centar

Uvod

Ovaj prilog sadrži neke od najznačajnijih odluka koje je Evropski sud za ljudska prava (Sud ili ESLJP) donio u 2017. godini, kao i pregled novosti u tumačenju i primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) u vezi s pitanjima od važnosti za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

Prvi dio se tiče općenito broja predstavki koje je ESLJP zaprimio i kretanja i statistici u odnosu na presude koje je ESLJP donio u 2017. godini, te koraka koje je Sud poduzeo u cilju smanjivanja broja predstavki koje su u toku pred Sudom, te poboljšanju postupanja u skladu s presudama Suda. Drugi dio sadrži prikaz broja predstavki koje je Sud zaprimio iz ovog regiona, te podatke o tome koja pitanja i povrede prava one pretežno pokreću. Konačno, treći dio sadrži pregled odabranih presuda od važnosti za praksu sudova u BiH.

1. Sud u 2017. godini

U toku 2017. godine povećao se broj predstavki pred Sudom. Ovo se jednim dijelom može pojasniti na način da je došlo do značajog priliva predmeta iz Turske, a nakon političkih nemira i neuspjelog pokušaja državnog udara u toj državi krajem 2016. godine. Sud i dalje ulaže napore da smanji obim predmeta; posebno slučajeva koji se odnose na produženo neizvršenje konačnih sudskih odluka koje pokreću slična pitanja.^[1] Statistika ukazuje na povećan priliv predstavki koje su zaprimljene, ali također i presuda i odluka koje su donijeli različiti odjeli Suda.

U pogledu novih predstavki pred Sudom, Sud je u toku 2017. godine zaprimio 63.350 novih predstavki. Ovo predstavlja rast od 19% u usporedbi s 2016. godinom (53.400).

Dana 01.01.2017. godine bilo je 79.750 predstavki pred Sudom: 28.450 predstavki pred Vijećem i Velikim vijećem, 47.500 pred Odborom, i 3.800 pred Sudijom pojedincem. Ovaj broj predstavki je narastao na broj od 93.200 u junu 2017. Do 31. decembra 2017. godine 56.250 predstavki su bile u toku pred Sudom: 26.250 pred Vijećem i Velikim vijećem, 25.700 pred Odborom i 4.300 pred Sudijom pojedincem.

Pad u broju predstavki koje su u toku pred Sudom značajan je s obzirom na pritisak koji je proistekao iz velikog broja slučajeva iz Turske. Međutim, treba da se spomene da su nekih 12.000 predstavki brisane na osnovu presude *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, zbog produženog neizvršenja konačnih sudskih odluka.^[2] Sud je brisao ove predmete i proslijedio ih Komitetu ministara te istakao ulogu Komiteta ministara kao tijelo koje je odgovorno za nadgledanje isplate naknade i pravično postupanje u odnosu na sve one koji su pogođeni sistemskim problemom koji je utvrđen u pilot presudi.

Presude su donesene u pogledu 15.595 predstavki u 2017. godini (u poređenju sa 1.927 u 2016. godini – porast za 709%, treba da se naglasi da se približno 12.000 od ovih presuda odnosi na pitanja iz presude *Burmych*, vidjeti gore u tekstu). Ovih 15.595 predstavki je riješeno kroz 1.068 presuda – porast

[1] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda od 12. oktobra 2017.

[2] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda 12. oktobar 2017

od 8%. 523 presude je usvojio Odbor od troje sudija (porast za 69% u usporedbi s 2016. godinom). U 2017. godini 70.356 predstavlki je proglašeno nedopustivim ili je brisano od strane Sudije pojedinca, Odbora, Vijeća ili Velikog vijeća.

Sud je bio uspješan u svojim naporima da smanji broj predmeta tokom 2017. godine. Kao što je gore pojašnjeno, došlo je do smanjenja od 29% u samom broju predmeta pred Sudom krajem godine, što je rezultat porasta u broju donesenih presuda i odluka. Međutim, napori na ovom polju se nastavljaju na način da Sud primjenjuje pilot proceduru i procedure prioriteta, s tim što se procedura prioriteta primjenjuje kako bi se osposobili resursi koji će se koncentrisati na najhitnije slučajeve. Do 31. decembra bilo je 17.860 predstavlki u kategoriji prioriternih predstavlki, što predstavlja smanjenje za 23% u usporedbi s 2016. godinom. Mnoge od ovih predstavlki se odnose na zatvorske uslove u Mađarskoj i Rumuniji, i smatraju se prioriternim slučajevima s obzirom da se tiču člana 3, ali su također i predstavlke koje se ponavljaju. U 2017. godini 6.000 mađarskih slučajeva koji se odnose na pritvorske uslove upućeni su Sudiji pojedincu nakon što je Vijeće smatralo da je Mađarska uspostavila nacionalni pravni lijek. Nakon toga su ove predstavlke proglašavane nedopustivim. Uz to, predstavlke koje se tiču uslova u pritvoru u Rumuniji predmet su pilot procedure.

Dalje, Sud je ponovno naglasio jačinu uloge Komiteta ministara (kao što je istaknuto u gore navedenom predmetu *Burmych*). Sud je iznova naglasio da Komitet ministara nadgleda izvršenje presuda i osigurava da država izvršava zakonske obaveze shodno članu 46 (obavezujuće dejstvo i izvršenje presuda), uključujući poduzimanje mjera za poboljšanje. Ovo je u najvećoj mjeri odgovor na slučajeve koji se tiču sistemskih problema a koji se iznova pojavljuju pred Sudom.^[3]

Sud je također uključen u različite događaje, forume i bilateralne sastanke u cilju jačanja mreže razmjene informacija i procedure.^[4]

- Mreža najviših sudova (Superior Courts Network), pokrenuta 2015. godine, s ciljem razmjene informacija o sudskoj praksi ESLJP-a između najviših nacionalnih sudova i samog Suda, rasla je i dalje u 2017. godini.
- Prvi forum osoba za kontakt (*The First Focal Points Forum*) održan je u Strazburu u junu 2017. godine. 50 osoba za kontakt, 44 s vrhovnih sudova, i predstavnici iz registrara prisustvovali su događaju i razgovarali o funkciji i budućnosti Mreže najviših sudova.
- Jedan poseban događaj je organizovan u okviru kojeg je određen broj predstavnika vrhovnih sudova posjetio Sud u cilju održavanja bilateralnih sastanaka. Delegacije su bile prisutne iz francuskog Državnog savjeta (*Conseil d'État*), belgijskog Državnog savjeta, italijanskog Visokog vijeća, holandskog Vrhovnog suda i švicarskog Federalnog suda.

Sud je odlučivao o nekoliko novih, aktuelnih i važnih pitanja ove godine – od kojih će neki primjeri biti predstavljeni niže u tekstu:

- Veliko vijeće je potvrdilo relevantne principe svoje sudske prakse u odnosu na zahtjeve iz člana 3 koje se tiču smanjenja kazne doživotnog zatvora i kaznene politike u pogledu izvršenja kazne doživotnog zatvora (članovi 5 i 14).^[5]

[3] Svi ovi statistički podaci, i više podataka, mogu se pronaći u godišnjoj analizi statistike za 2017. – https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2017_ENG.pdf

[4] O pregledu aktivnosti Evropskog suda za ljudska prava više se može pronaći u godišnjem izvještaju za 2017. – https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2017_ENG.pdf

[5] *Hutchinson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 57592/08, presuda od 30. juna 2015. i *Khamtokhu i Aksenchik protiv Rusije*, br. 60367/08, presuda od 24. januara 2014.

- Veliko vijeće je utvrdilo razliku između „lišavanja slobode“ u okviru značenja člana 5(1) i ograničenja „slobode kretanja“ u okviru značenja člana 2 Protokola br. 4.^[6]
- Sud je utvrdio svoje principe koji se tiču određenih prava i obaveza radnika i poslodavaca u pogledu elektronskih komunikacija privatne prirode tj. elektronskih poruka na radnom mjestu.^[7]
- U jednom slučaju ispitivao se različit tretman zasnovan na „spolu“ i „starosnoj dobi“ (članovi 5 i 14) u vezi s osudom odraslog čovjeka u poređenju sa ženom, maloljetničkim i starijim prijestupnicima.^[8]
- Po prvi put Veliko vijeće je analiziralo konstrukciju člana 18 Konvencije.^[9]
- Sud je izvršio sveobuhvatan pregled relevantnih načela o brisanju cijele ili dijela predstavke (član 37) na temelju unilateralne deklaracije tužene države.^[10]
- Veliko vijeće je izložilo relevantnu ulogu suda i Komiteta ministara u vezi s predstavkama koje proizilaze iz propusta da se provede pilot presuda (članovi 19 i 46).^[11]
- Sud je istakao ranjivost i posebne potrebe maloljetnih migranata u pritvoru.^[12]

2. Zajedničke povrede EKLJP-a u Regionu

Do 31. decembra 2017. godine od 56.250 predstavki pred Sudom 3.038 predstavke su podnesene protiv država u regionu. Bilo je 526 predstavki protiv Albanije, 677 protiv Bosne i Hercegovine, 502 protiv Hrvatske, 313 protiv Makedonije, 80 protiv Crne Gore i 940 protiv Srbije.

Ovaj odjeljak će prikazati osnovna pravna načela koja je Sud formirao u odnosu na najčešće pritužbe iz Regiona. U 2017. to su bile:

Član 6, pravo na pravično suđenje – posebno su se podnosioci predstavke žalili zbog **dužine trajanja postupka na domaćem nivou, pravičnosti suđenja i neizvršenja domaćih presuda**. Općenito, Sud i dalje ističe osnovna načela u vezi s članom 6 Kontinuirano se utvrđuje da postupak treba da se okonča u razumnom roku, da sve osobe optužene za krivično djelo moraju biti u mogućnosti da osporavaju navode iznesene protiv njih i da pojedinci moraju imati pristup sudu. Vidjeti: *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*^[13] (BiH), *Kahrman protiv BiH*,^[14] *Damjanović i Euromag doo protiv BiH*,^[15] *Kunić i drugi i Spahić i drugi protiv BiH*,^[16] *Matanović protiv Hrvatske*,^[17] *Selmani i drugi protiv Makedonije*,^[18] *Centar za razvoj analitičke psihologije protiv Makedonije*,^[19] *Petrović protiv Makedonije*,^[20] i *Stanka Mirković i drugi protiv Crne Gore*.^[21]

[6] *De Tommaso protiv Italije*, br. 43395/09, presuda od 23. februara 2017.

[7] *Bârbulescu protiv Rumunije*, br. 61496/08, presuda od 5. septembra 2017.

[8] *Khamtokhu protiv Rusije*, br. 60367/08, presuda od 24. januara 2017.

[9] *Maerabishvili protiv Gruzije*, br. 72508/13, presuda od 28. novembra 2017.

[10] *De Tommaso protiv Italije*, br. 43395/09, presuda od 23. februara 2017.

[11] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda od 12. oktobra 2017.

[12] *S.F. i drugi protiv Bugarske*, br. 8138/16, presuda od 7. decembra 2017.

[13] *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 69997/10, presuda od 25. jula 2017.

[14] *Kahrman protiv BiH*, br. 4867/16, presuda od 17. oktobra 2017.

[15] *Damjanović i Euromag doo protiv BiH*, br. 17248/11, presuda od 31. oktobra 2017.

[16] *Kunić i drugi i Spahić i drugi protiv BiH*, br. 68955/12, presuda od 14. novembra 2017.

[17] *Matanović protiv Hrvatske*, br. 2742/12, presuda od 4. aprila 2017.

[18] *Selmani i drugi protiv Makedonije*, br. 67259/14, presuda od 9. februara 2017.

[19] *Centar za razvoj analitičke psihologije protiv Makedonije*, 29545/10, presuda od 15. juna 2017.

[20] *Petrović protiv Makedonije*, br. 30721/15, presuda od 20. juna 2017.

[21] *Stanka Mirković i drugi protiv Crne Gore*, br. 33881/15, presuda od 7. marta 2017.

Član 1 Protokola br. 1, zaštita imovine: Sud je naveo da će uplitanje u imovinu, bez obzira da li se radi o eksproprijaciji ili kontroli korištenja, generalno biti opravdano ukoliko se poštuje zahtjev zakonitosti i ukoliko se može smatrati da slijedi opšti ili javni interes. Zahtjev proporcionalnosti i potreba da se uspostavi ravnoteža između zahtjeva zajednice i zaštite interesa pojedinca mora se uzeti u obzir prilikom ispitivanja odnosa između sredstava koja su korištena i cilja koji se nastojao ostvariti. U ovom regionu postojao je, na primjer, sistemski problem povrata prijeratnih stanova i propust domaćih vlada da osiguraju izvršenje dugova prema podnosiocima predstavke. Vidjeti: *Boljević protiv Hrvatske*,^[22] *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*^[23] i *Vijatović protiv Hrvatske*.^[24]

Član 5 i pravo na slobodu i sigurnost. Mnoge predstavke su pokrenule pitanja u odnosu na ovaj član, posebno u odnosu na pritvaranje na nekoliko sati bez optužnice, dužinu vremenskog okvira u kojem se ispituje zahtjev pojedinca za puštanjem na slobodu, pritvaranje bez navođenja razloga i nezakonit pritvor. Vidjeti: *Čović protiv BiH*^[25] i *Grobenski protiv Hrvatske*.^[26]

Član 10 i pravo na slobodu izražavanja. Sud i dalje naglašava osnovni značaj slobode izražavanja. Vidjeti: *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*,^[27] *Marunić protiv Hrvatske*.^[28]

Član 2, pravo na život. Sud je potvrdio proceduralni aspekt prava na život, naročito provođenje djelotvornih istraga i uspostavljanje mehanizama za zaštitu prava na život u domaćim sistemima. Vidjeti: *M i drugi protiv Hrvatske*,^[29] *Trivkanović protiv Hrvatske*^[30] i *Randelović protiv Crne Gore*.^[31]

Član 3, zabrana mučenja i nehumano i ponižavajuće postupanje. Pitanja u odnosu na nedostatak efikasne istrage pokrenuta su pred Sudom. Na primjer, podnosioci predstavke su se žalili da se država nije na odgovarajući način brinula za njihove potrebe tj. psihičke ili mentalne, za vrijeme trajanja pritvora. Vidjeti: *Škorjanec protiv Hrvatske*^[32] i *Krsmanović protiv Srbije*.^[33]

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je istakao niz načela u odnosu na nasilje u porodici i član 8 pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života pod članom 8 zbog obustavljanja postupka povodom nasilja u porodici. Dalje, Država je propustila da ispuni svoju pozitivnu obavezu u cilju olakšavanja ostvarivanja kontakta između podnositeljice predstavke i njene djece. Dalje, Sud je potvrdio načelo da u vezi s bilo kakvim uplitanjem u skladu s članom 8 mora postojati legitimni cilj koji je naveden u članu 8(2). Vidjeti: *Ž.B protiv Hrvatske*^[34] i *K.B i drugi protiv Hrvatske*.^[35]

[22] *Boljević protiv Hrvatske*, br. 43492/11, presuda od 31. januara 2017.

[23] *Panorama Ltd i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 69997/10, presuda od 25. jula 2017.

[24] *Vijatović protiv Hrvatske*, br. 50200/13, presuda od 21. septembar 2017.

[25] *Čović protiv BiH*, presuda od 3. oktobra 2017.

[26] *Grobenski protiv Hrvatske*, odluka od 12. septembra 2017.

[27] *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, br. 17224/11, presuda od 27. juna 2017.

[28] *Marunić protiv Hrvatske*, br. 51706/11, presuda od 28. marta 2017.

[29] *M i drugi protiv Hrvatske*, br. 50175/12, presuda od 2. maja 2017.

[30] *Trivkanović protiv Hrvatske*, br. 12986/13, presuda od 6. jula 2017.

[31] *Randelović protiv Crne Gore*, br. 66641/10, presuda od 19. septembra 2017.

[32] *Škorjanec protiv Hrvatske*, br. 25536/14, presuda od 28. marta 2017.

[33] *Krsmanović protiv Srbije*, br. 19796/14, presuda od 19. decembra 2017.

[34] *Ž.B protiv Hrvatske*, br. 4666/13, presuda od 11. jula 2017.

[35] *K.B i drugi protiv Hrvatske*, br. 36216/13, presuda od 14. marta 2017.

3. Pregled odabranih presuda

Kao što se vidi gore u tekstu, mnogi slučajevi od interesa za region i dalje se odnose na pitanja koja se tiču člana 6, pravo na pravično suđenje, posebno na dužinu trajanja postupka na domaćem nivou i neizvršenje domaćih presuda. Član 3 i zabrana nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, nedostatak efikasne istrage također su pitanja koja se javljaju. Konačno, neki slučajevi se odnose na član 5 i povrede prava na slobodu zbog proizvoljnog pritvora i hapšenja.

Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u 2017. godini također razmatrao i niz drugih pitanja. Sljedeći odjeljak prikazuje pet odabranih predmeta koji se odnose na neka od najnovijih i aktuelnih pitanja koja su od važnosti za sudsku praksu BiH sudova.

Odabrani predmeti se mogu naći u nastavku i sadrže sažetke činjenica i odluka Evropskog suda za ljudska prava kao i komentar stručnjaka: *Krsmanović protiv Srbije* (nedostatak efikasne istrage povodom navoda o zlostavljanju), *Bărbulescu protiv Rumunije* (presretanje komunikacije radnika na radnom mjestu), *Randelović i drugi protiv Crne Gore* (efikasna istraga nakon smrti koja je nastupila u moru), *Egill Einarsson protiv Islanda* (slučaj klevete u vezi s javnim medijem) i *Ezgeta protiv Hrvatske* (u vezi s činjenicom da je presudu donio sudski savjetnik).

PRESUDA U SLUČAJU KRSMANOVIĆ protiv SRBIJE

(predstavka br. 19796/14)

19. decembra 2017.

Činjenice i odluka

U 2003. godini podnosilac predstavke, Đorđe Krsmanović, bio je uhapšen i zadržan u pritvoru u okviru policijske operacije širih razmjera koja je naređena nakon ubistva srbijanskog premijera. Kao rezultat ubistva srbijanska vlada je proglasila vanredno stanje.

Podnosilac predstavke je bio član kriminalne grupe koja se smatrala odgovornom za ubistvo premijera. Uhapšen je 1. aprila 2003. i tvrdio je da ga je po dolasku Specijalna antiteroristička jedinica fizički i mentalno zlostavljala, udarala i pretukla, jastukom pritisnula glavu, verbalno ga zlostavljala te prijetila njegovoj porodici. Na snimku njegovog hapšenja, koji je prikazan na nacionalnoj televiziji, moglo se vidjeti da ima modrice po licu. Tvrdio je i da je rutinski izvođen iz svoje ćelije na saslušanje, da je pretučen i da mu je u više navrata pendrek umetnut u anus.

Tokom prevoza do beogradskog Okružnog zatvora podnosilac predstavke je zatvoren u samicu gdje mu je bio omogućen kontakt s doktorima koji su ga pregledali. Kasnije je optužen za krivično djelo u vezi s drogom i osuđen na četiri godine i deset mjeseci zatvora. U junu 2004. godine bio je pušten na slobodu dok je čekao ishod žalbenog postupka.

Navode podnosioca predstavke o zlostavljanju ispitala su tri različita državna organa. Međutim, sve istrage su bile obustavljene usljed nedostatka dokaza vezanih za zlostavljanje ili dokaza o postojanju krivice.

Podnosilac predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava da vlasti nisu provele djelotvornu istragu u vezi s njegovim navodima o zlostavljanju, što je dovelo do kršenja člana 3 Konvencije.

Sud je istakao da je u situaciji kada pojedinac istakne sporne tvrdnje o zlostavljanju koje je počinila policija ili agenti Države, a koji su u suprotnosti s članom 3, neophodno provesti djelotvornu istragu.

Organi vlasti moraju djelovati odmah po ulaganju službene žalbe, a osobe odgovorne za provođenje istrage moraju biti nezavisne od onih na koje se upućuje u spornim događajima. Dalje, istraga mora biti temeljita i nameće obavezu da se reaguje hitno i poduzmu koraci čim se uloži žalba. Konačno, djelotvorna istraga mora pružiti dovoljno elemenata da omogući javni nadzor radi obezbjeđenja pouzdanosti.

Sud je naveo da pritužba podnosioca predstavke predstavlja „spornu tvrdnju” u okviru značenja člana 3. Kao posljedica toga, srbijanske vlasti su imale obavezu da sprovedu djelotvornu istragu.

Sud je utvrdio da su se istrage pretežno sastojale od saslušanja nekoliko policijskih službenika koji su bili uključeni u incident. Podnosiocu predstavke i njegovoj majci nije bilo omogućeno da učinkovito učestvuju u istragama niti da ih saslušaju policijski službenici. Domaće vlasti su imale dovoljno dokaza o zlostavljanju; međutim, nisu mogli da identifikuju one koji su bili uključeni u događaj. Nisu identifikovani svjedoci očevici u vezi sa zlostavljanjem podnosioca predstavke, što je dovelo do znatnog propusta u sve tri istrage. Činjenica da istrage koje je Država preduzela nisu omogućile niti identifikaciju državnih agenata koji su zlostavljali podnosioca predstavke podstakla je sumnju Suda u djelotvornost istrage. Ovakva utvrđenja su bila dovoljna za Sud da utvrdi da podnosilac predstavke nije imao djelotvornu istragu i stoga je utvrdio povredu člana 3.

Sud je dosudio podnosiocu predstavke iznos od 4.000 eura na ime nematerijalne štete. Sud je također dodijelio podnosiocu predstavke iznos od 4.200 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

U ovom predmetu Vlada je tvrdila da Sud nema nadležnost da odlučuje o ovoj pravnoj stvari, s obzirom da su sporni događaji nastupili prije nego što je Srbija ratifikovala EKLJP dana 3. marta 2004. godine. Međutim, Sud je istakao da proceduralna obaveza na provođenje djelotvorne istrage prema članovima 2. i 3. ima svoje zasebno polje primjene i funkcionise nezavisno od suštinskog dijela ova dva člana. Sud je istakao da je kroz praksu Suda obaveza sprovođenja delotvorne istrage prerasla u posebnu i samostalnu obavezu, koja može da obaveže tuženu državu čak i kada je smrt ili zlostavljanje nastupilo pre ratifikacije. Imajući ovo u vidu, ova obaveza nije otvorenog kraja – mora postojati stvarna veza između smrti ili zlostavljanja i stupanja na snagu Konvencije da bi postojala proceduralna obaveza iz članova 2 i 3. U ovom slučaju, Sud je naveo da nije protekao značajni vremenski period između navodnog zlostavljanja i stupanja na snagu Konvencije, te da su svi predistražni koraci sprovedeni nakon što je Konvencija stupila na snagu. Stoga je utvrđeno da postoji nadležnost Suda da odlučuje o ovom pitanju.

Ovaj predmet je također dobar podsjetnik o tome kako se obaveza Države prema članu 3 primjenjuje u svim okolnostima. Sud je istakao da je uzeo u obzir činjenicu da se navodno zlostavljanje dogodilo tokom trajanja vandrednog stanja nakon ubistva srbijanskog premijera. Dalje je naveo da kada osoba istakne sporne tvrdnje koje pokreću pitanje pozitivne obaveze na provođenje istrage prema članu 3, brza reakcija vlasti je od vitalnog značaja u očuvanju javnog povjerenja u provođenju vladavine prava i u sprječavanju bilo kakve pojave dosluha ili tolerisanja nezakonitih radnji.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU BĂRBULESCU protiv RUMUNIJE

(predstavka br. 61496/08)

5. septembra 2017.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Bogdan Mihai Bărbulescu, bio je zaposlen u privatnoj kompaniji i na zahtjev poslodavca je kreirao profil na *Yahoo Messenger*-u kako bi slao odgovore na upite clijenata. Interni akti poslodavca onemogućuju da radnici koriste resurse kompanije za privatne svrhe. Podnosilac predstavke je informisan o internim aktima poslodavca i potpisao je obavijest. Propisi nisu sadržavali nikakve reference o nadzoru poslodavca nad komunikacijom radnika.

U julu 2007. godine poslodavac je primio obavijest koju je pročitao i potpisao. Ukratko, najvažniji dio obavijesti je sadržavao navode da je radnicima dozvoljeno da se na radnom mjestu bave samo pitanjima poslovne prirode (uključujući poslovnu komunikaciju) i da je poslodavac imao obavezu da nadzire i prati posao radnika i da sankcioniše bilo kakav prekršaj.

Komunikacija podnosioca predstavke na *Yahoo Messenger*-u je bila pod nadzorom od 5. do 13. jula 2007. godine i zapisnici su pokazali da je koristio internet za lične svrhe. Dana 1. avgusta 2007. godine poslodavac je otkazao ugovor o radu radniku zbog kršenja internih pravila kompanije.

Podnosilac predstavke je obarao ovu odluku pred Okružnim sudom u Bukureštu i konačno pred Apelacionim sudom u Bukureštu. Obje žalbe su odbijene. Pitanje s kojim se suočilo Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava bilo je da li su rumunski domaći sudovi zaštitili prava podnosioca predstavke iz člana 8.

Sud je sa sigurnošću zaključio da telefonski pozivi, korištenje interneta i elektronska pošta s radnog mjesta potpadaju pod privatni život i korespondenciju u okviru člana 8 i da usluga brzog slanja poruka (*instant messaging service*) o kojoj je riječ predstavlja drugi oblik komunikacije koji dozvoljava pojedincu da vodi privatni socijalni život.

Sud je naveo da je podnosilac predstavke bio svjestan zabrane korištenja interneta u lične svrhe. Međutim, nije bilo jasno da li je bio informisan o stepenu nadzora komunikacije i mogućnosti da poslodavac ima pristup sadržaju komunikacije koju on vodi.

Sud je priznao da je privatna kompanija, a ne Država, implementirala ova pravila. Međutim, Sud se osvrnuo na to da je pozitivna obaveza Države da zaštiti prava podnosioca predstavke iz člana 8. i istakao da se dužna pažnja mora posvetiti pravičnoj ravnoteži između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline, koja podliježe slobodnoj procjeni Države. Visoke strane Ugovornice posjeduju široko polje u procjeni kako da se uspostavi pravni okvir koji će uređivati način na koji poslodavac uređuje komunikaciju svojih radnika. Međutim, Država ima obavezu da osigura da uspostavu takvih mjera prati dovoljno garancija protiv proizvoljnosti.

Sud je istakao sljedeće kriterije kako bi Države obezbijedile da jedna mjera bude proporcionalna cilju koji slijedi. Obavijest: Da li je radnik jasno obaviješten, i unaprijed, o mogućnosti da poslodavac može nadzirati komunikaciju. Opseg nadzora: Da li je poslodavac upoznao radnika o obimu, prirodi i stepenu intenziteta praćenja. Legitimno opravdanje: Da li je poslodavac pružio legitimne razloge kojima se opravdava kako praćenje komunikacije tako i pristup sadržaju. Alternativne mjere: Da li su postojale manje nametljive metode i mjere kojima bi se postigao cilj poslodavca. Korištenje materijala korištenog za praćenje: Da li su rezultati praćenja korišteni za postizanje očekivanog cilja te mjere.

Odgovarajuće mjere zaštite: Da li je radnik imao pristup adekvatnim mjerama zaštite u slučaju da je praćenje bilo nametljivo.

Sud je smatrao da domaće vlasti nisu pružile odgovarajuću zaštitu poštovanja privatnog života i prepiske te da nisu uspostavile pravičnu ravnotežu između interesa o kojima je riječ. Došlo je do povrede člana 8 Sud je smatrao da utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu satisfakciju.

Komentar

Ova presuda pruža jasan i koristan vodič za poslodavce u pogledu načina na koji se nadgleda kako radnici koriste sisteme radne komunikacije i, tom analogijom, vodič za domaće sudove u uspostavljanju ravnoteže određenih interesa na radnom mjestu.

Veliko vijeće je potvrdilo da je „privatni život” širok termin koji može obuhvatati profesionalne aktivnosti i da „prepiska“ pokriva elektronsku poštu i telefonske pozive koje radnik prima i koje šalje s radnog mjesta te informacije koje su prikupljene praćenjem korištenja interneta radnika na radnom mjestu.

Sud je smatrao da Države Ugovornice uživaju široko polje procjene u balansiraju između privatnih prava radnika u odnosu na interese poslodavca da obezbijedi dobro funkcionisanje posla. Međutim, ova diskrecija „ne može biti neograničena“ i domaće vlasti moraju osigurati da mjere praćenja prepiske i druge komunikacije budu „praćene adekvatnim i dovoljnim mjerama zaštite protiv zloupotrebe“. Veliko vijeće je zatim iznijelo nekoliko relevantnih faktora koji se moraju uzeti u obzir u okviru ocjene zakonitosti praćenja komunikacije na radnom mjestu (kao što je ukratko navedeno u tekstu iznad).

Sud je prihvatio da je radnik znao da je politika kompanije zabranila korištenje *Messenger*-a na radnom mjestu u privatne svrhe i da su drugi radnici dobili otkaz zbog kršenja ovih pravila; potpisao je dokumente kojima potvrđuje da je bio upoznat s tom politikom. Međutim, Sud je smatrao da podnosilac predstavke nije unaprijed dobio obavijest o prirodi i obimu potencijalnog praćenja i posebno o tome da se sadržaj njegove komunikacije može pratiti. Rumunski sudovi također nisu uzeli u obzir opravdanje za praćenje, da li je cilj poslodavca mogao biti postignut na manje nametljiv način te činjenicu da je praćenje imalo za posljedicu otpuštanje radnika.

PRESUDA U SLUČAJU RANĐELOVIĆ I DRUGI protiv CRNE GORE

(predstavka br. 66641/10)

19. septembra 2017.

Činjenice i odluka

Rodbina podnosioca predstavke je bila u grupi od otprilike 70 Roma koji su se ukrcali na čamac „Miss Pat” na crnogorskoj obali dana 15. aprila 1999. godine. Zbog prenatrpanosti čamac je potonuo samo nekoliko sati po napuštanju obale, te je samo jedna osoba preživjela. Forenzički stručnjaci nisu mogli utvrditi uzroke smrti sa sigurnošću; međutim, naveli su da su se putnici vjerovatno utopili.

Između 1999. i 2014. niz istraga je pokrenuto i saslušanja su provedena. Međutim, konačno, svi optuženi su oslobođeni usljed nedostatka dokaza.

Podnosioci predstavke su se žalili da crnogorske vlasti nisu postupile u skladu sa svojom obavezom da provedu brzu i djelotvornu istragu o smrti i nestanku članova njihovih porodica te poduzmu gonjenje odgovorne osobe.

Evropski sud za ljudska prava je naveo da član 2. nameće proceduralnu obavezu da država istraži smrt, ne samo državnih službenika već i nepoznatih pojedinaca. Kako bi istraga bila efikasna, mora biti takva da omogući da se izvrši identifikacija i da se kazne oni koji su odgovorni. Ovo, međutim, nije obaveza rezultata već sredstava i svaki propust u istrazi koji umanjuje ovu mogućnost rizikuje da se odstupi od zahtjevanih standarda djelotvornosti.

Dalje, postupak pred nacionalnim sudovima, uključujući fazu suđenja, mora biti u okviru postavljenih standarda pozitivne obaveze zaštite života na osnovu zakona. Bez obzira na prepreke koje sprječavaju napredak u istrazi, vlasti moraju brzo istražiti navodno kršenje prava na život. U predmetnom slučaju, Sud je primijetio da su krivični postupci u vrijeme donošenja ove presude još bili u toku pred drugim stepenom, bez obzira što je proteklo više od sedamnaest godina i devet mjeseci od spornog događaja i više od deset godina i sedam mjeseci od podizanja optužnice.

Sud je smatrao da je neopravdana dužina trajanja postupaka jasan pokazatelj da nisu bili djelotvorni i da ukazuje da je došlo do potencijalne povrede zbog nepoduzimanja pozitivne proceduralne obaveze Države iz člana 2. U predmetnom slučaju, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 2, s obzirom da vlada nije uspjela opravdati dužinu postupaka te, kao posljedica toga, istraga i krivični postupci nisu bili u skladu sa zahtjevima brzine i efikasnosti.

Sud je odredio da Crna Gora treba gđi Gaši da isplati iznos 12.000 eura na ime nematerijalne štete i 500 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Evropski sud za ljudska prava je ispitao da li je Crna Gora ispunila pozitivne obaveze na osnovu člana 2 Konvencije, te da li su provedena istraga i kasniji krivični postupci u skladu sa standardom brzine i efikasnosti.

Sud je naglasio proceduralnu obavezu države iz člana 2 EKLJP-a da istraži smrt, omogući efikasnu istragu u cilju identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica i u tome postupa poštujući zahtjeve brzine i marljivosti.

Podsjećajući da se obaveza države u pogledu provođenja efikasne istrage ne ogleda u obavezi rezultata nego obavezi sredstava, utvrđeno je da su postojali znatni propusti crnogorske vlasti u istrazi, te značajni periodi neaktivnosti nadležnih organa, usljed čega je bilo očigledno da nije ispoštovan minimum standarda efektivnosti.

Dovodeći neaktivnost domaćih organa u vezu s dužinom trajanja postupka utvrđeno je da Crna Gora nije pružila dovoljno jake i uvjerljive argumente kojima opravdava propuste u postupku, čime je povrijedila standarde koje nalaže član 2 Konvencije u postupcima u kojima se utvrđuju okolnosti smrti osoba.

Ova presuda predstavlja podsjetnik državam članicama da neopravdano dugotrajno odlaganje okončanja istrage odnosno postupaka koji su pokrenuti u cilju otkrivanja nestanka odnosno smrti osoba nije prihvatljivo prema članu 2 Konvencije, te da nadležni organi moraju postupati s adekvatnom marljivošću i brzinom, u skladu s okolnostima.

PRESUDA U SLUČAJU EGILL EINARSSON protiv ISLANDA

(predstavka br. 24703/15)

7. novembar 2017.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, gđin Einarsson, je u vrijeme događaja bio poznata ličnost koja je objavljivala blogove, članke, knjige i pojavljivala se na televiziji.

U 2011. godini podnosilac predstavke je optužen za silovanje, kao i za još jedno seksualno krivično djelo početkom 2012. godine, koje se navodno dogodilo nekoliko godina ranije. Ovi postupci su obustavljeni usljed nedostatka dokaza i slabe vjerovatnoće da će biti osuđen. Kasnije tog mjeseca, jedan magazin je objavio intervju sa gđinom Einarssonom, s fotografijom njegovog lica na naslovnoj strani i raspravom o tim navodima. Kasnije tog dana, X je učitao izmijenjenu verziju naslovnice na svom ličnom *Instagram* profilu, s natpisom „Jebi se, siledžijsko kopile“. Jedno novinsko izdanje je naknadno objavilo članak s polemikama koje se odnose na ono što je X objavio na *Instagram*-u i izjavu koju je dao Einarsson.

Podnosilac predstavke je pokrenuo postupak radi klevete protiv X pred Okružnim sudom u Reykjaviku i Vrhovnim sudom u novembru 2014. godine. Objе tužbe su odbijene.

Pozivajući se na član 8 Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) podnosilac predstavke je izjavio da je objavljivanje fotografije i natpis na *Instagram*-u povrijedilo njegova prava na privatni i porodični život. Gđin Einarsson je tvrdio da presuda Vrhovnog suda znači da se njega može nazvati siledžijom a da ne bude optužen ili osuđen za takvo djelo i bez postojanja mogućnosti da se brani.

Evropski sud za ljudska prava je istakao da slika i komentar treba da se posmatraju kao cjelina, pritom cijeneći kontekst cijelog slučaja. Sud je naveo da je riječ „siledžija“ objektivna i činjenična po svojoj prirodi, što znači da se navod o silovanju može dokazati. Međutim, ovo ne uključuje mogućnost da izjava još uvijek može biti klasifikovana kao vrijednosni sud, pošto se kontekst slučaja mora uzeti u obzir.

Kao što je Sud već istakao, čak i kada se izjave mogu klasifikovati kao vrijednosni sud, mora postojati dovoljna činjenična osnova.

Sud je utvrdio da domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa gđina Einarssona i prava X, shodno članu 8 i članu 10. Konvencije. Ta izjava je ozbiljne prirode i kao takva može nanijeti štetu ugledu gđina Einarssona, s obzirom da je dostigla takav stepen ozbiljnosti da izazove sumnju u uživanje u njegovom pravu na privatni život. Stoga, Sud je našao da je došlo do povrede člana 8.

Sud je utvrdio da samo utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu satisfakciju, ali je dosudio iznos od 17.500 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Sud je ispitao da li su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava podnosioca predstavke kao blogera i prava tuženog na slobodu izražavanja iz člana 10.

Sud je prihvatio da je „klasifikacija izjave kao činjenice ili kao vrijednosnog suda pitanje koje na prvom mjestu potpada pod polje slobodne procjene domaćih vlasti, prvenstveno domaćih sudova” i da bi „jaki razlozi morali postojati da bi zamijenio svoj stav za stav koji su zauzeli domaći sudovi”. Sud je potom detaljnije ispitao izraz „siledžija” te ispitao kontekst koji je Vrhovni sud Islanda uzeo kao osnov za svoje utvrđenje.

Sud je našao da je Vrhovni sud prihvatio da je korištenjem izraza „siledžija” o određenoj imenovanoj osobi ta osoba optužena za silovanje. Međutim, u ocjeni izraza u kontekstu, naime uzimajući u obzir promijenjenu fotografiju i komentar „Jebi se, siledžijsko kopile” u cjelini, Vrhovni sud je smatrao da se radi o vrijednosnom sudu o podnosiocu predstavke, a ne izjavi o činjenicama da je on bio kriv za silovanje.

Sud je naveo da je riječ „siledžija” objektivne a ne činjenične prirode i da bi se ovakav navod o silovanju mogao dokazivati. Iako ne isključuje mogućnost da se objektivna izjava, kontekstualno, može klasifikovati kao vrijednosni sud, elementi konteksta koji navode na jedan takav zaključak moraju biti ubjedljivi kada se radi o riječi „siledžija”. Sud je našao da su istraga i učešće podnosioca predstavke u nemilosrdnoj raspravi osnovni elementi konteksta na koje se poziva Vrhovni sud i da nije na odgovarajući način uzeo u obzir činjenicu da je krivični postupak u kojem je podnosilac predstavke bio optužen zbog djela na koje upućuje objava na *Instagram*-u obustavljen zbog nedostatka dokaza samo jednu sedmicu prije nego je objava postavljena na *Instagram*-u.

Stoga je Sud utvrdio da Vrhovni sud Islanda nije uspostavio pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa, što za posljedicu ima povredu prava podnosica predstavke na privatni život iz člana 8.

PRESUDA U SLUČAJU EZGETA protiv HRVATSKE

(predstavka br. 40562/12)

7. septembar 2017.

Činjenice i odluka

U decembru 1999. godine podnositeljica predstavke gđa Ezgeta kupila je zemljište od kompanije G.P. u Novigradu. Podnositeljica predstavke se pridružila u postupku kao umještač, kada je G.P. pokrenuo parnicu protiv općine Novigrad. G.P. je tražio da se u zemljišnim knjigama izvrši ispravka veličine određenih parcela zemljišta koje je dobio od općine Novigrad na trajno korištenja. Zahtjev je usvojen; međutim presudu je Županijski sud ukinuo po žalbi dana 5. februara 2007. i predmet je vraćen na ponovno suđenje.

U žalbi je gđa Ezgeta izjavila da je njen predmet vodila i odluku donijela sudska savjetnica koja prema procesnim pravilima nije imala takvo ovlaštenje. Konačno, Ustavni sud je odbio njenu ustavnu žalbu kao neosnovanu.

Podnositeljica predstavke se žalila prema članu 6 da Općinski sud Buje nije „zakonom ustanovljen sud,” pošto je postupak vodila i presudu izradila i izrekla sudska savjetnica koja nije imala takvo ovlaštenje po domaćem zakonu. Također se žalila da nije imala pristup Vrhovnom sudu.

Evropski sud za ljudska prava je istakao da izraz „zakonom ustanovljen” ne pokriva samo zakonski osnov za postojanje suda već se odnosi i na sastav suda u svakom slučaju. Ovaj slučaj se odnosi na spor između strana o tome da li sudski savjetnik ima ovlaštenje da vodi građanski postupak. Sud je naveo da Zakon o sudovima ne dozvoljava sudskim savjetnicima da nezavisno vode određene građanske postupke.

Sud je zaključio da je postupak vodila sudska savjetnica koja nije bila ovlaštena prema domaćem zakonu da vodi taj postupak, te je našao povredu člana 6(1).

Sud je istakao da je najadekvatniji oblik ispravke kršenja prava u slučajevima gdje postoji povreda člana 6(1) u smislu pristupa sudu na pravično suđenje ponovno otvaranje postupka i ponovno odlučivanje u datom slučaju.

U svjetlu ovoga, Sud je dodijelio podnositeljici predstavke iznos od 2.500 eura na ime nematerijalne štete i 2.000 eura za troškove i izdatke.

Komentar

Pravo na pravično suđenje iz člana 6 EKLJP-a, pored ostalih procesnih garancija, propisuje i pravo na „zakonom ustanovljeni sud“. Ovo zagarantovano pravo podrazumijeva obavezu za demokratsku državu da svoj pravosudni sistem organizuje tako da bude nezavisan i, pored ostalog, da je regulisan demokratski usvojenim zakonima.

ESLJP je u svojoj ranijoj praksi utvrdio da sud u suštinskom smislu određuje njegova sudska funkcija, odnosno činjenica da odlučuje o sporovima u okviru svoje nadležnosti na temelju zakonskih propisa i nakon provedenog postupka, pri čemu se moraju ispuniti i drugi uslovi, kao što su procesne garancije.

Ovaj slučaj se bazira na žalbi podnositeljice predstavke da je Republika Hrvatska povrijedila pravo na pravično suđenje na način da postupajući sud u parničnom predmetu u kojem je bila umješak nije bio „zakonom ustanovljeni sud“, s obzirom da je navedeni sudski postupak vodila sudska savjetnica koja je i izradila nacrt presude.

Hrvatski Zakon o parničnom postupku u to vrijeme predviđao je da sudski savjetnici mogu pod određenim uslovima voditi postupak u prvom stepenu, ocjenjivati dokaze i utvrđivati činjenice u određenoj kategoriji postupaka. Sudski savjetnici su bili ovlašteni provoditi postupak i predlagati sudiji odluku u sporovima za isplatu novčanog potraživanja, ako vrijednost predmeta spora nije prelazila 50.000,00 kuna. Međutim, Sud je utvrdio da predmet podnositeljice zahtjeva nije ulazio u tu kategoriju, s obzirom da je bila riječ o ispravci zemljišnoknjižnog upisa.

Kao sporno pitanje koje je ESLJP ispitao u ovom slučaju jeste da li je sudska savjetnica po nacionalnom zakonu bila ovlaštena da vodi postupak o kojem je riječ, naime postupak u kojem se podnositeljica predstavke umiješala na strani tužioca radi ispravke zemljišnoknjižnog upisa.

Odlučujući o osnovanosti predstavke, ESLJP se vodio svojim ranije utvrđenim stavom da se član 6 EKLJP-a odnosi i na sastav suda u svakom konkretnom slučaju, a ne samo postojanje suda. ESLJP je utvrdio da u datom slučaju nisu bili ispunjeni uslovi propisani domaćim zakonom, te da sudski savjetnici, konkretno u predmetu radi ispravke zemljišnoknjižnog upisa, što je nenovčani spor, nemaju takvo ovlaštenje prema nacionalnom zakonu. Stav tužene države da je sudska savjetnica postupala pod nadzorom nadležnog sudije, kao i da sudski savjetnici generalno imaju zakonska ovlaštenja da pomažu sudijama i poduzimaju radnje za koje su ovlašteni prema određenom domaćem zakonu, Sud nije prihvatio u konkretnom slučaju.